

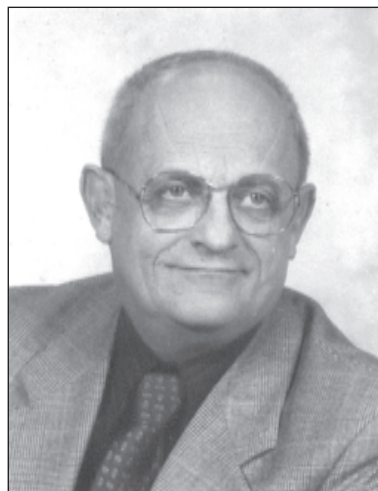
JUBILEJI

Prof. dr. Franc Rozman – šestdesetletnik

Prav neverjetno je, ko moramo – a le zaradi datuma, ki ga pokaže koledar – ugotoviti, da se zaokrožijo leta tudi kolegom večno mladega duhá. Prof. dr. Franc Rozman oziroma Franček kot mu pravimo zgodovinarski kolegi in prijatelji, je letos dopolnil šestdeset let. Dopolnil jih je sicer res, le kaže jih ne, saj je eden od ljudi očitne življenjske energije, ki ga ne pusti iz svojega iskrivega poleta. In tudi on ne nje. Takega Frančka so spoznali kolegi iz njegove generacije, kolegi iz generacije, ki ji pripada podpisani in hodijo z njim zgodovinarsko poklicno pot zadnjih petindvajset let, in takega, kot večkrat povejo, poznajo tudi mlajši kolegi. Zato smo na začetku zapisali besedo o zaokroženih življenjskih letih in iskri osebni podobi našega jubilanta.

Prof. dr. Franc Rozman se je rodil na Bledu 30. maja 1941. Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem kraju, gimnazijo pa na Jesenicah. Po maturi leta 1960 se je vpisal na Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani, kjer je študiral zgodovino in sociologijo. Študij je zaključil leta 1965. Leta 1966 je prejel študentsko Prešernovo nagrado. Ob koncu študija se je leta 1965 zaposlil na tedanjem Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani (IZDG). To je bilo v času, ko je IZDG začel dobivati značaj raziskovalne ustanove, ki se je pričela otresati političnega vpliva obstoječe oblasti. Na tej osnovi je bila utemeljena tudi znanstvena pot prof. Rozmana, saj pripada prvi načrtno izobraževani generaciji raziskovalcev IZDG oziroma kasnejšega Inštituta za novejšo zgodovino (INZ). Na tej, danes osrednji raziskovalni ustanovi za preučevanje novejšo slovenske zgodovine, se je kot mlad raziskovalec skupaj z generacijskima in inštitutskima kolegom dr. Jasno Fischer in prof. dr. Jankom Prunkom dokazal s sodobnim in dosledno znanstvenim preučevanjem socialističnega in delavskega gibanja na Slovenskem in v Evropi. Iz te problematike je v prvih letih raziskovalnega dela na IZDG objavil več tehtnih razprav. Med njimi razpravo *Naši zapiski 1902–1914*, v kateri je razčlenil idejno politični značaj revije *Naši zapiski*, kjer so v omenjenih letih svoje prispevke objavljali pisci, ki so pripadali jedru tedanje slovenske socialistične inteligence. Vánjo so pisali tudi Ivan Prijatelj, France Kidrič in Oton Župančič. Razpravo *Naši zapiski 1902–1914* (za tisk pripravljen referat s posvetovanja Začetki socialističnega tiska na Balkanu 1971 v Beogradu) posebej omenjamo zato, ker jo je prof. Rozman objavil obenem z odmevnima razpravama J. Fischer in J. Prunka v *Prispevkih za zgodovino delavskega gibanja 1971–1972/1–2*. Omenjeni raziskovalci so tedaj kot nova generacija skupaj vstopili v slovensko zgodovino in napovedali novo kvalitetno stopnjo v raziskovanju naše politične zgodovine. Ni čudno, da so jih tedaj inštitutski sodelavci imenovali »zlata generacija«.

Prof. Rozman, ki se je že do objave *Naših zapiskov* dokazal z izrazitim obvladovanjem raziskovalno obravnavane problematike, je nato svoje znanstvene kvalitete poudaril v magistrskem delu *Socialistično gibanje na slovenskem Štajerskem do kongresa avstrijske socialne demokracije v Hainfeldu (1889)*, ki ga je ubranil leta 1972 na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani. Študijo je, prirejeno za tisk, objavil pod naslovom *Socialistično gibanje na slovenskem Štajerskem do leta 1889* v *Prispevkih za zgodovino delavskega gibanja 1973/1–2*. Vse prepoznavne kvalitete svojega znanstve-

nega dela pa je leta 1977 v še večji razsežnosti utemeljil v doktorski disertaciji *Socialistično delavsko gibanje na slovenskem Štajerskem do prve svetovne vojne*, ki jo je prav tako ubranil na Filozofski fakulteti v Ljubljani. V disertaciji je razčlenil delavsko gibanje obeh narodov, slovenskega in nemškega, ki sta takrat bivala na spodnjem Štajerskem. Pri tem je obravnaval tudi proces germanizacije, ki je bil od konca stoletja dalje vedno hujši. V disertaciji je ugotovil, da je delavska stranka na slovenskem Štajerskem pognala sorazmerno krepke korenine in da socialna demokracija zavestno ni ponemčevala slovenskega delavstva. Kljub temu pa je iz njenega besedila razvidno, da glede nacionalnega vprašanja socialna demokracija na Štajerskem ni niti v teoriji niti v praksi storila kdo ve kaj, sicer pa razlike med nacionalizmom zatiranega in zatirajočega naroda ni poznala teorija vse druge internacionale.

Vrhunske znanstvene ravni Rozmanove disertacije niso priznali le v strokovnih krogih, pač pa tudi v širšem družbenem prostoru. Založba Borec mu je zanj leta 1979 podelila Kajuhovo nagrado in jo uvrstila v svoj knjižni program. Disertacija je izšla v knjižni obliki pod naslovom *Socialistično delavsko gibanje na slovenskem Štajerskem* (Ljubljana 1979). Znanstvena akribija in intelektualna moč, ki ju izpričuje sta botrovali, da je avtor zanj leta 1980 prejel še drugo tedaj prestižno priznanje – nagrado Sklada Borisa Kidriča. Priznanji sta bili v resnici utemeljeni, kajti knjige kot je jubilentovo *Socialistično gibanje*, so dragocene knjige.

V času, ko je izšlo *Socialistično delavsko gibanje na slovenskem Štajerskem* sta bili za prof. Rozmanom že dve dragoceni študijski in osebni izkušnji v tujini. Prof. dr. Franc Rozman je namreč eden od tistih slovenskih zgodovinarjev, ki svoje znanstveno delo že dolga leta spoznavno utemeljujejo tudi v mednarodnem prostoru. Njegovo prvo intenzivno znanstveno delo v tujini sega v leta 1968–1969, ko je študijsko bival na Dunaju in v Gradcu. Leta 1977 se je izpopolnjeval na znanem Inštitutu za evropsko zgodovino v Mainzu, ki ga ne poznajo in priznavajo le v Evropi, pač pa tudi zunaj nje. Leta 1981 je bil ponovno, to pot kot štipendist DAAD na inštitutu v Mainzu, del tedanjega študijskega bivanja v Nemčiji pa je prebil tudi v Münchnu. Bil je tudi štipendist fundacije Tempus, v okviru katere se je leta 1993 kot univerzitetni profesor individualno usposabljal na Univerzi Bochum v ZRN. V osemdesetih letih je kot pobudnik sodelovanja med IZDG in avstrijskim inštitutom za vzhodno in jugovzhodno Evropo veliko raziskoval na Dunaju. Še pred tem pa se je, največkrat kot referent, začel udeleževati mednarodnih konferenc zgodovinarjev delavskega gibanja v Linzu. Od leta 1988 je tudi član sveta linške konference. Kar zadeva mednarodno dejavnost prof. Rozmana je treba še posebej poudariti njegov pomemben prispevek k poglabljanju in širitvi sodelovanja slovenskih zgodovinarjev s kolegi v srednjeevropskem prostoru. To zagotavlja kot predsednik slovenskega dela mednarodnega komiteja kulturno-zgodovinskega simpozija Modinci, kar je postal leta 1986 in vodja slovenskega (pred tem od leta 1987 jugoslovanskega) dela slovensko-avstrijske komisije zgodovinarjev. Poudariti velja, da je po vzpostavitvi samostojne slovenske države Republike Slovenije leta 1992 organiziral prvi naslednji (23. po vrsti) simpozij Modinci v Rogaški slatini (leta 1991 ga slovenski gostitelji zaradi vojnih razmer niso mogli pripraviti). Leta 1998 je organiziral še 29. simpozij Modinci na Ptuju. Leta 1993 pa je na Bledu organiziral prvo zasedanje slovensko-avstrijske komisije zgodovinarjev. V osemdesetih letih je bil tudi član jugoslovansko-romunske zgodovinske komisije, v devetdesetih pa še član slovensko-češke zgodovinske komisije. Prof. Rozman je danes član posebne slovensko-avstrijske komisije zgodovinarjev in pravnikov, oblikovane leta 2001.

Čeprav je naš jubilent s svojim študijskim in organizacijskim delom ter znanstvenimi nastopi na mednarodni ravni pomembno prispeval k razvoju slovenskega zgodovinopisja in njegovi prepoznavnosti v tujini, je seveda glavna njegovega ustvarjanja povezana z raziskovalnim in pedagoškim delom v domovini. Najprej na IZDG oziroma od leta 1989 Inštitutu za novejšo zgodovino, na katerem je bil zaposlen do leta 1994; sprva kot asistent, nato od leta 1978 kot znanstveni in 1983 kot višji znanstveni sodelavec, od leta 1989 pa kot znanstveni svetnik. Prof. Rozman se je v inštitutskem obdobju osredotočil na raziskovanje zgodovine delavskega in socialističnega gibanja, čeprav se je želel poglobiti tudi v druge raziskovalne vsebine. Tako je večkrat obžaloval, da zaradi različnih predsodkov v prejšnji družbeni ureditvi ni mogel opraviti raziskave o političnem razvoju Nemcev na Slovenskem v 19. stoletju. Njegove pripombe na ta račun smo slišali že v tistem času. Vendar pa omenjeno ni upočasnilo njegovega raziskovalnega dela. V slabih tridesetih letih, ki jih je prebil na inštitutu, je napisal prek 300 znanstvenih razprav in strokovnih člankov in sodeloval na vrsti znanstvenih simpozijev doma in v tujini. Ob tem je prevedel znano delo Wolfganga Abendrotha *Socialna zgodovina evropskega delavskega gibanja* (Ljubljana 1971) in poleg

monografije *Socialistično delavsko gibanje na slovenskem Štajerskem* objavil še tri knjižna dela: *Prve rudarske stavke na Slovenskem*, Ljubljana 1983 (skupaj z Miroslavom Stiplovškom), *Praznovanje 1. maja na Slovenskem*, Ljubljana 1986 (skupaj z M. Stiplovškom in Janezom Kosom) in zbornik virov *Korespondenca Albina Prepeluha-Abditusa* (Ljubljana 1991). Kot urednik in avtor je sodeloval pri znanem *Leksikonu Cankarjeve založbe* (Ljubljana 1973, 2000), slovenski izdaji *Svetovne zgodovine* (Ljubljana 1976, 1981), pri njeni hrvaški izdaji *Povijest svijeta* (Zagreb 1990) in pri pripravi znane in še danes za njen osnovni namen zelo uporabne *Kronologije naprednega delavskega gibanja na Slovenskem 1868–1980* (Ljubljana 1981). Leta 1983 je postal glavni urednik inštitutove znanstvene revije *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja*. Bil je natančen urednik širokega vsebinskega programa, v katerega je vedno umeščal mlajše inštitutove raziskovalce. V času njegovega urednikovanja (do leta 1990) so se *Prispevki* v okviru inštitutovih prizadevanj, da bi tudi s spremembo imena iz IZDG v Inštitut za novejšo zgodovino utemeljil raziskovalno širino svojega delovanja, leta 1986 preimenovali v *Prispevke za novejšo zgodovino*. Prof. Rozman je sredi osemdesetih let postal še področni urednik za zgodovino do leta 1918 pri zahtevni pripravi vsebinske zasnove *Enciklopedije Slovenije*. Pri uresničevanju tega temeljnega projekta uveljavljanja slovenske nacionalne in državne identitete sodeluje tudi kot pisec vrste tehničnih stvarnih in biografskih gesel od izida prvega zvezka ES leta 1987 do danes. Sodeloval je tudi pri drugem ključnem nacionalnem enciklopedičnem projektu – *Slovenskem biografskem leksikonu*. V jugoslovanskem okviru je kot avtor sodeloval pri *Enciklopediji Jugoslavije*. V letih 1986–1989 je bil tudi član uredništva vodilne zgodovinarске revije v nekdanji SFRJ *Jugoslovenskega istorijskega časopisa*.

Poleg osnovnega raziskovalnega dela je bil prof. Rozman na inštitutu dejaven tudi na drugih ravneh njegovega delovanja. Bil je predsednik sindikalne organizacije na inštitutu, predsednik Komisije za medsebojna delavna razmerja, vodja znanstveno-raziskovalne enote inštituta in v letih 1982–1984 predsednik njegovega upravnega organa – Sveta inštituta. Kot eden najvidnejših raziskovalcev inštituta in član njegove vodilne strukture je bil do sodelavcev vedno človeško dostopen, kar je mlajša asistentska generacija – ob spoštovanju, ki ji ni bilo odveč – zelo cenila.

Leta 1986 so znanstvene in intelektualne kvalitete našega jubilanta vzpodbudile Pedagoško fakulteto Univerze v Mariboru, da mu je ponudila mesto predavatelja za predmet Zgodovina Slovencev 1750–1918 in Zgodovina južnoslovanskih narodov (danes Zgodovina Vzhodne in Jugovzhodne Evrope) za isto obdobje. Ponudbo je sprejel in bil še istega leta izvoljen za izrednega, leta 1991 pa za rednega profesorja. Zgodovino južnoslovanskih narodov oziroma Jugovzhodne Evrope od leta 1988 predava tudi na ljubljanski Filozofski fakulteti. Prof. Rozman se je kmalu uveljavil med slovenskimi univerzitetnimi profesorji zgodovine, zato ni čudno, da se je leta 1994 odločil povsem posvetiti profesorskemu delu. Polno se je zaposlil na Pedagoški fakulteti v Mariboru in že leta 1995 postal njen dekan. Ob dekanski funkciji, ki jo je opravljal do leta 1999, je vestno opravljal profesorski poklic. Prof. Rozman velja za dobrega profesorja med študenti zgodovine tako v Mariboru kot v Ljubljani. Nadarjene usmerja tudi v raziskovalno delo. Ob tem pa je tudi sam raziskovalno dejaven. Po odhodu iz INZ je svoj ustvarjalni opus povečal še za dobrih 100 bibliografskih enot. Med njimi je poleg znanstvenih razprav in strokovnih člankov napisal tudi strokovni monografiji *Bled na starih razglednicah*, Bled 1997 (skupaj z Božom Benedikom in Leopoldom Kolmanom) in *Zastave vihrajo : spominski dnevi in praznovanja na Slovenskem od sredine 19. stoletja do danes*, Ljubljana 1999 (skupaj z Vasilijem Melikom in Božom Repetom). Skupaj s skupino avtorjev je tudi pisec obsežne kronike slovenske zgodovine *Slovinci skozi čas* (Ljubljana 1999). Leta 1999 in 2001 sta izšla gimnazijska učbenika *Zgodovina 3*, ki ju je pripravil skupaj s Stanetom Grando. Uredil oziroma souredil je tudi več znanstvenih zbornikov: *Mednarodni kulturnozgodovinski simpozij Modinci* (Maribor 1993), *Sosed v ogledalu soseda : od 1848 do danes : von 1848 bis heute* (Ljubljana 1995), *Razvoj turizma v Sloveniji* (Ljubljana 1996), *Od Maribora do Trsta : 1850–1914* (Maribor 1998). Bil je tudi član uredniškega odbora pri izjemnem podvigu Nove revije *Slovenska kronika XX. stoletja* (Ljubljana 1995–1996, 1997). Leta 1996 je postal član uredništva osrednje slovenske zgodovinarske revije *Zgodovinski časopis*, od leta 1998 pa je član uredništva najstarejše slovenske znanstvene zgodovinarske revije *Časopisa za zgodovino in narodopisje* in ponovno član uredništva *Prispevkov za novejšo zgodovino*. Leta 1998 je postal še član Sveta za splošno izobraževanje in njegove komisije za učbenike, od istega leta pa je tudi član Sveta za visoko šolstvo in predsednik njegove komisije za humanistične in družboslovne znanosti. Ob pedagoškem res zavidljivo znanstveno in strokovno organizacijsko delo!

Poleg omenjenih je prof. Rozman opravljal tudi vodilne dolžnosti v stanovskih organizacijah slovenskih zgodovinarjev. V letih 1986–1988 je bil predsednik največjega regionalnega zgodovinskega društva v Sloveniji – Zgodovinskega društva Ljubljana (ZDL). Kot predsednik ZDL je leta 1987 organiziral Okroglo mizo *Ob sedemdesetletnici smrti Janeza Evangelista Kreka* in Okroglo mizo *Življenje in delo Albina Prepeluha-Abditusa*, ki je bila ob 50. letnici njegove smrti. Obe Okrogli mizi sta v tedanjem času pomembno prispevali k obogatitvi in razširitvi slovenskega zgodovinskega spomina. Sredi oziroma v drugi polovici devetdesetih let pa je bil na najvišjih mestih Zveze zgodovinskih društev Slovenije (ZZDS). Leta 1994 je bil izvoljen za njenega predsednika. Prof. Rozman je v času, ko je opravljal to pomembno in častno funkcijo utrdil novo vsebinsko stopnjo delovanja ZZDS. Uveljavil je načelo tematskih obravnav slovenskega zgodovinskega razvoja na zborovanjih slovenskih zgodovinarjev. To je pomembna zarez v rasti slovenskega zgodovinopisja, na katero se navezuje delovanje ZZDS tudi danes. V času njegovega vodenja ZZDS je Zveza leta 1995 izpeljala odmeven mednarodni znanstveni posvet *Slovenija v letu 1945*. Posvet je bil pripravljen ob 50. letnici konca druge svetovne vojne na Slovenskem in je vidno prispeval k še bolj določnejšemu izrisovanju zgodovinske podobe prelomnega leta 1945. Prof. Rozman je predsedniški mandat zaključil s tematskim zborovanjem zgodovinarjev *Razvoj turizma v Sloveniji*, ki je bilo leta 1996 na Bledu. Na zborovanju so obeležili tudi 150. letnico začetka izhajanja *Mitteilungen des historischen Vereins für Krain*, ko so zgodovinarji na Slovenskem dobili svoje prvo strokovno glasilo. Po zborovanju, 28. po vrsti, na katerem so prvič sistematično obravnavali zgodovino turizma v Sloveniji, vodstva ZZDS ni zapustil. Naslednji dve mandatni obdobji (do leta 2000) je še ostal podpredsednik ZZDS in tvorno sodeloval v njenem delu.

Izrazita ustvarjalnost na različnih ravneh uresničevanja zgodovinske vede in razgibane strokovne in socialne povezave, s katerimi je le-ta prepletena, so najbolj prepoznavne strokovne in osebne odlike jubilaranta prof. dr. Franca Rozmana. Poznajo in priznavajo jih vsi, ki so se srečali z njim na svoji zgodovinarski ali širši družbeni poti in tudi tisti, ki prof. Rozmana poznajo le prek natisnjene besede. Takih pa je malo. Franček je namreč izrazita osebnost, iz katere vejejo intelektualna ostrina, razgledanost in doslednost stališč ter zanj značilni osebni šarm. To so lastnosti, ki ljudi pritegujejo in s katerimi bo Franček žlahtnil tudi naše nadaljnje zgodovinarsko delo in bivanje. Tega se iskreno veselimo in mu obenem čestitamo za življenjski jubilej. Želimo mu nadaljnjega uspešnega znanstvenega in pedagoškega dela, zdravja in – kot je sam dejal na svečani večerji, ki jo je njemu v čast priredila ZZDS – uživanja življenjskih radosti.

Jurij Perovšek